

Recenze

Svůj celistvý náhled na slavistiku zkušený autor rozvíjí v navazujících interpretacích a dále ho v mnohospetrálním kontextu moderní vědy rozvětňuje, detailizuje a následně globalizuje jak do šířky, tak do hloubky.

Představovaná nová kniha profesora Bogoljuba Stankoviče tedy znamená nesporný přínos v pohledu na současnou rusistiku a slavistiku vůbec. Zároveň nastoluje řadu inspirujících metodologických impulsů a je nezanedbatelným příspěvkem k současnému hledání optimální cesty v celoevropském kontextu.

Zdeňka Matyušová

SROVNÁVACÍ PRÁCE SRBSKÉHO RUSISTY: OD POETIKY K METAPOETICE A K AREÁLOVÝM STUDIÍM

Bogdan Kosanović: *Русско-сербские темы*. Славистическая библиотека, вып. VIII, Славистическое общество Сербии, Белград 2010.

Богдан Косановић: *Руске теме*. Филофски факултет Нови Сад, Одсек за славиистику, Нови Сад 2009.

Známý srbský rusista z Vojvodiny (Novi Sad) Bogdan Kosanović je v poslední době známý svými srovnávacími rusko-srbskými a obecně slavistickými studii. ¹ Mezinárodní rusistickou a komparatistickou veřejnost může ještě výrazněji oslovit ruský psaný svazek shrnující jeho komparativní práce z této oblasti; snad nejprůkaznější jsou recepční práce na pomezí literatury a divadla. Hned první jsou tu inscenace Dostojevského na scéně srbského Národního divadla v Novém Sadu. Jde o *Zločin a trest* z roku 1924, *Idiota* z roku 1932 a *Bratry Karamazovy* z roku 1938. Na jedné straně je tu obecně přijímání Dostojevského ve světě i v souvislosti s událostmi tří ruských revolucí, na druhé jde o specificky srbskou recepci ruského fenoménu. Analýzou kritických ohlasů uvedených inscenací připomíná B. Kosanović českého balkanistu a slavistu I. Dorovského, jenž takto systematicky sleduje českou recepci jihoslovanské dramatiky. Speciálně se pak Kosanović věnuje srb-

---

¹ Viz naše recenze Záběry a komentáře renomovaného jugoslávského rusisty. B. Kosanović: *Tajne života i stvaralašta*. Krokovi, Sremski Karlovci 1999. *Opera Slavica* 2000, roč. X., č. 1, s. 60. *Slavistika a komparatistika* (B. Kosanović: *Slavističke komparativne teme*. Novi Sad 2006). *Opera Slavica*. Slavistické rozhledy, literárněvědný sešit, roč. XVIII., č. 3, 2008, s. 53–54.

ským inscenacím Zločinu a trestu v různých divadlech, přičemž dochází k závěru, že divadlo román jednak popularizovalo, jednak – často kontroverzně – vykládalo a iniciovalo diskuse dotýkající se žhavých otázek divadelních adaptací prózy. Podobně koncipované jsou stati o srbských inscenacích Gogola nebo o srbské inscenaci Kasaře (Vor) Leonida Leonova (1899–1994) včetně jeho kritické reflexe v srbském tisku.

Druhý oddíl svazku přináší komparativní studie, v nichž snad nejpronikavější je téma otcovství a synovství jako projevu generační paměti v srbské a ruské kulturologii; zde se autor pouští na poněkud tenký led spekulace, když takto pojímá i tzv. politické nástupnictví (Plechanov – Lenin – Stalin – Chruščov – Brežněv – Gorbačov – Jelcin – Putin). Pozoruhodná je studie o Sávvovi Vladislavovičovi Raguzinském (1668–1738), významném bosenském politickém a kulturním činite-li, který hrál významnou roli v Rusku za Petra I., kde po sobě zanechal i literární aluze v tvorbě A. Kantémira. Jako přesvědčený ortodoxní křesťan, který na Sibíři založil město Troickosavsk (nyní Kjachta) a vybudoval zde kostel zasvěcený sv. Sávvovi, byl nábožensky tolerantní.

Nositel Nobelovy ceny za literaturu Ivo Andrić (1892–1975), absolvent sарајevského gymnázia a slavistik v Záhřebu, Krakově a Štýrském Hradci, měl vlastní koncepci ruské literatury, o níž se nejednou vyjadřoval. Klíčovou tu byla – jako u T. G. Masaryka – postava Maxima Gorkého (později i dalších realistů). Zdá se, že dnes se k poněkud zastřenému problému tohoto spisovatele musí literární věda zase postupně vracet. Pozoruhodná je také Kusanovičova analýza intertextu v črtách srbského avantgardisty Stanislava Vinavera (1891–1955) U bolševiků (jde o texty ruské literatury, Gorkého a Andrejeva). Další Kusanovičovy studie se týkají Isaaka Babela (1899–1940), zejména Rudé jízdy, Leonida Šejky (1932–1970) a Danila Kiše (1935–1989).

Třetí oddíl obsahuje materiálové práce o vzájemných srbsko-ruských kulturních vztazích. První se týká Srbska a Černé Hory v ruské poezii v období první světové války, druhá ruské emigrantské literatury, třetí osudů kozáka Dometije Kopejkina (1891–1980), který sehrál významnou úlohu v Jugoslávii. Díly ruské emigrace o Puškinovi se zabývá následující studie: jejím jakoby zrcadlovým obrazem je analýza stereotypů srbské puškinologie. Poslední oddíl je věnován srbské rusistice a výuce ruské literatury v srbských školách (srbské učebnice ruské literatury, studium díla M. Šolochova, problémy překladů pravoslavné literatury z ruštiny do srbštiny).

Práci Bogdana Kusanoviće ctí atraktivnost tematiky, ale současně i nekonjunkturnalnost výkladu, kritičnost, skepse, konkrétnost, smysl pro detail a paradox.

Další Kusanovičova kniha *Ruská témata* se s výše uvedenou ruskou psanou knihou prolíná tematicky i problémově, ale není s ní identická. Především je rozsáhlejší a zabírá větší okruh různorodějších problémů. Ze sedmi oddílů na prvním místě stojí část metodická: výuka ruské literatury na univerzitách (byla částečně

Recenze

i v první knize) a výuka slavistických disciplín v Srbsku a Černé Hoře. Druhý oddíl obsahuje dvě zajímavé a originální studie o autokritice a autopoeitice v ruské literatuře 19. století, zejména v díle F. M. Dostojevského, a studii na tradiční téma – V. Solovjov a F. Dostojevskij. Třetí oddíl je věnován tvorbě A. S. Puškina a srbské puškinologii, puškinologickým koncepcím ruské emigrace v Srbsku a srovnání Puškinových a Njegošových názorů. Za vynikající pokládám práce o M. Šolochovovi, zejména o poeitice Tichého Donu, i když ne se vším lze souhlasit (maně srovnávám s někdejší knihou Miroslava Zahrádky, která dodnes neztratila svůj význam²), A. Blokovi, kde zaujme hermeneutický pohled na poému Dvanáct, kterou autor spojuje s eschatologií. Další, pátý oddíl je sociologicko-kulturologický a stojí nejbliže areálovým studiím. Obsahuje mimo jiné práce o Nilu Popovovi, pohled na život a dílo Lva Tolstého, S. Jesenina, M. Šolochova, na román F. Bulgarina *Mažepa* a jeho srbský překlad a na utopické vize Daniila Andrejeva. Šestý oddíl se týká pojmosloví ruské avantgardy a zdá se mi lepší, skromnější a věcnější než řada děl na toto téma; poslední je o srbské rusistice a roli ruských emigrantů.

Jistým problémem tohoto druhého Kosanovičova sborníku studií je poměrně malý zřetel k dosavadní sekundární literatuře, je jí tu málo a není jazykově nijak pestrá, takže přítomné studie jsou dosti monologické a připomínají spíše eseje nebo volné reflexe. To však nikterak nesnižuje význam těchto prací, zvláště také proto, že obepínají značný okruh problémů a přístupů a současně ukazují na posuny v preferencích: od filologie, poetologie, teatrologie, translatologie směrem k sociologii, kulturologii, což je přibližuje jistému typu areálových studií, a k nové podobě biografismu a rusistickým metabádáním.

Ivo Pospíšil

---

² M. Zahrádka: Michail Šolochov: Motivy – kompozice – styl. Lidové nakladatelství, Praha 1975. Viz naši tehdejší recenzi: Poetika Šolochovovy prózy (M. Zahrádka: M. Šolochov. Motivy – kompozice – styl, Praha 1975). Rovnost 8. 1. 1976, s. 5.